

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

PHILOLOGY

LITERARY STUDIES

УДК 82.091

Л. Г. Дуктава, кандидат филологических наук

Дзяржаўная навуковая ўстанова «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі», вул. Сурганава, 1, корп. 2, 220072 Мінск, Рэспубліка Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, вул. Кальварыйская, 9, 220004 Мінск, Рэспубліка Беларусь, +375 (29) 746 97 77, docent2020@yandex.ru

АСНОЎНЫЯ ПАДЫХОДЫ ДА ВЫЗНАЧЭННЯ ПАНЯЦЦЯ «КУЛЬТУРНЫ КОД» У ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВЕ І МОВАЗНАЎСТВЕ

У артыкуле разгледжаны асноўныя падыходы да вызначэння паняцця «культурны код», зроблены агляд работ па выкарыстанні культурных кодаў у творах прыгожага пісьменства. Прааналізавана месца кода ў мадэлях камунікацыі Р. Якабсана, Ю. Лотмана, У. Эка.

Тэрмін «культурны код» упершыню ў лінгвакультуралогіі выкарыстала В. Целія, пад яким была разгледжана сукупнасць культурных уяўленняў пра карціну свету сацыуму. Даследчыкі М. Талстой, С. Талстая, М. Каўшова, Д. Гудкоў, М. Эпштэйн разглядаюць культурны код як сістэму знакаў. Набор спосабаў сацыяльнай практыкі складае сутнасць культурнага кода, на думку В. Маславай, М. Піменавай, Г. Мезенка. А. Мельнікава сцвярджае, што культурны код — гэта глыбінныя сэнсы пэўнай культуры.

Ключавыя словы: культурны код; лінгвакультурны код; дыскурс; класіфікацыя культурных кодаў; код; камунікацыйная мадэль.

Рис. 3. Табл. 1. Бібліягр.: 14 назваў.

L. G. Duktava, Ph. D. in Philology

Center of Studies of Belarusian Culture, Language and Literature of the National Academy of Sciences of Belarus,
1 Surganova Str., build. 2, 220072 Minsk, the Republic of Belarus,
Belarusian State University, 9 Kalvaryiskaya Str., 220004 Minsk, the Republic of Belarus, +375 (29) 746 97 77, docent2020@yandex.ru

BASIC APPROACHES TO THE CONCEPT OF “CULTURAL CODE” IDENTIFICATION IN LITERARY CRITICISM AND LINGUISTICS

The article deals with the main approaches to the definition of the concept of “cultural code” and reviews the work on the use of culture codes in literary works. The place of the code in the communicative models of R. Jakobson, Yu. Lotman and U. Eco is considered.

The term “cultural code” was first used in linguoculturology by V. Teliya, under which the totality of cultural ideas about the picture of the world was considered. Researchers M. Tolstoy, S. Tolstaya, M. Kaushova, M. Gudkov, M. Epstein consider the cultural code as a system of signs. The totality of methods of social practice, “the rules of the game of collective being” are the essence of the cultural code, according to V. Maslova, M. Pimenova, G. Mezenka. A. Melnikova argues that cultural codes are the deep meanings of a certain culture.

Key words: cultural code; linguacultural code; discourse; classification of cultural codes; code; communicative model.

Fig. 3. Table 1. Ref.: 14 titles.

Уводзіны. У другой палове XX — пачатку XXI стагоддзя вывучэнне культурных кодаў з’яўляецца адным з актуальных пытанняў у гуманітарным дыскурсе. Яны разглядаюцца як неад’емная частка мастацкага і моўнага вобраза свету пэўнай нацыі. Талент творцы можа праяўляцца падчас у наўмысным звароце да культурных кодаў пры адлюстраванні рэчаіснасці ў мастацкім творы для таго, каб трапна данесці пэўную думку да рэцыпіента. На выкарыстанне культурных кодаў для ўздзеяння на мэтавую аўдыторыю звярнулі ўвагу маркетологі, палітэхнолагі, спецыялісты па рэкламе. Упершыню

ў лінгвістыцы тэрмін «код» быў выкарыстаны М. Якабсанам для аналізу паэтычных тэкстаў. Ю. Лотман, Р. Барт пры разглядзе тэкстаў літаратурных твораў сталі выкарыстоўваць паняцце «культурны код». У лінгвакультуралогіі дадзены тэрмін упершыню выкарыстала В. Целія, якая прапанавала адну з падрабязных класіфікацый відаў культурных кодаў. Грунтоўныя даследаванні ў гэтым напрамку былі праведзены мовазнаўцамі В. Красных, М. Каўшовай, Д. Гудковым, В. Маславай, М. Піменавай і інш.

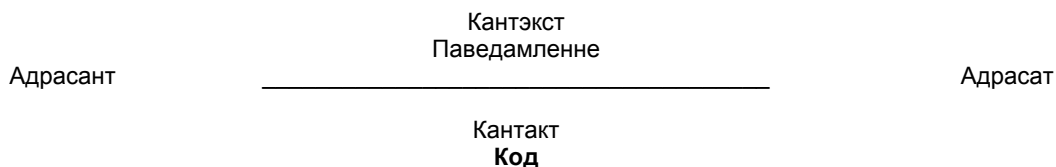
Разам з тым у сучасным літаратуразнаўстве ў апошні час з'явіўся шэраг дысертацыйных работ, прысвечаных даследаванню культурных кодаў у мастацкіх творах (Я. Кулікоў «Нацыянальныя і культурныя коды ў раманах Дэна Сіманса», Л. Калугіна «Паэзія Уладзіміра Высоцкага і заходнееўрапейская літаратура Сярэднявечча і Адраджэння: узаемадзеянне дыскурсаў і культурных кодаў», А. Раманаў «Культурныя коды ў лірыцы Я. Шварца», Т. Болдырава «Тыпалогія культурных кодаў у драматургіі Л. Андрэева» і інш.). На актуальнасць вызначэння кодаў пры інтэрпрэтацыі мастацкіх літаратурных твораў, твораў вуснай паэтычнай творчасці звярнулі ўвагу беларускія даследчыкі А. Мельнікава, І. Шамякіна, С. Санько, І. Швед, Я. Грыневіч і інш. З 2013 года штогод ладзіцца навуковая канферэнцыя ў Ніжагародскім дзяржаўным універсітэце імя М. Лабачэўскага, якая з'яўляецца пляцоўкай для абмеркавання вынікаў навуковых даследаванняў, прысвечаных вывучэнню нацыянальных культурных кодаў у мове і літаратуры. У гуманітарным дыскурсе існуюць розныя падыходы да вызначэння паняцця «культурны код», да класіфікацыі відаў культурных кодаў, да метадалогіі даследавання рэпрэзентацыі культурных кодаў у літаратурным творы.

Мэта дадзенай работы — вызначыць асноўныя падыходы да выкарыстання паняцця «культурны код» у філалагічным дыскурсе.

Матэрыялы і метады даследавання. Падмуркам да разумення культурнага кода, яго ролі ў тэксце сталі даследаванні Ю. Лотмана, Р. Барта, У. Эка. Для паўнаватарскага разумення асаблівасцей выкарыстання культурных кодаў у літаратурным тэксце мэтазгодна вызначыць месца кода ў семіятычных мадэлях камунікацыі Р. Якабсана, Ю. Лотмана, У. Эка. Існуюць розныя падыходы да вызначэння паняцця «культурны код» у мовазнаўстве (В. Целія, В. Маслава, М. Піменава, В. Красных, М. Каўшова, Т. Лявонцьева) і літаратуразнаўстве (А. Мельнікава, Л. Велілаева, Ф. Абдулжэмілева). У даследаванні выкарыстаны структурна-семантычны, тыпалагічны, гісторыка-літаратурны метады.

Вынікі даследавання і іх абмеркаванне. Тэрмін «код» упершыню ў лінгвістыцы быў выкарыстаны Р. Якабсанам, які лічыў, што з кодам звязана метамоўная функцыя мовы. Р. Якабсан у рабоце «Лінгвістыка і паэтыка» прапанавалі разглядаць моўную камунікацыю ў выглядзе шасці складнікаў: адрасант, адрасат, паведамленне, кантакт, кантэкст, код (рысунак 1).

Згодна мадэлі Р. Якабсана, адрасант і адрасат павінны карыстацца адным кодам дзеля эфектыўнасці камунікацыі, падчас якой адбываюцца працэсы кадзіравання і дэкадзіравання. У выпадку няведання кода з боку адрасата могуць скласціся ўмовы да няправільнай расшыфроўкі паведамлення. На гэты факт звярнуў увагу Ю. Лотман, які падкрэсліваў, што ў таго, хто паведамляе, і рэцыпіента не могуць быць абсалютна аднолькавыя коды. Ю. Лотман разглядае тэкст як сістэму, якая адначасова і перадае, і стварае сэнсы, прапануе дзве семіятычныя мадэлі: сістэмы «Я—ЁН» і «Я—Я» (рысунак 2), дзе Я — гэта суб'ект перадачы, уладальнік інфармацыі, ЁН — аб'ект, адрасат.

Рысунак 1. — Мадэль вербальнай камунікацыі М. Якабсана [1, с. 55]

Рысунак 2. — Сістэма «Я—Я» Ю. Лотмана [2, с. 26]

Перадачу звестак самому сабе даследчык трактуе як трансфармацыю ўласнай асобы. Па Ю. Лотману, калі код пераключаецца з адной сістэмы камунікацыі на іншую, захоўваецца сувязь паміж імі ў святломасці аўдыторыі, узнікае момант эстэтычнага эфекту: «Мастацтва ўзнікае не ў шэрагу тэкстаў сістэмы “Я—ЁН” або сістэмы “Я—Я”. Яно выкарыстоўвае наяўнасць абедзвюх камунікатыўных сістэм для асцвяляцці ў поле структурнага напружання паміж імі. Эстэтычны эфект узнікае ў момант, калі код пачынае выкарыстоўвацца як паведамленне, а паведамленне як код, гэта значыць калі тэкст пераключаецца з адной сістэмы камунікацыі на другую, захоўваючы ў святломасці аўдыторыі сувязь з абедзвюма» [2, с. 40]. Ю. Лотман разглядае культуру як своеасаблівы генератар кодаў, вылучае храналагічны код, сацыяльна-гістарычны і інш.

Паводле У. Эка, «код уяўляе сабой сістэму верагоднасцяў, якая накладваецца на роўнавергадную першасную сістэму, забяспечваючы такім чынам магчымасць сувязі» [3, с. 43]. У мадэлі, якую прапануе да разгляду У. Эка, код выкарыстоўваецца ўсімі ўдзельнікамі камунікатыўнага працэсу (рысунак 3). Менавіта таму важнай асаблівасцю кода становіцца яго канвенцыянальнасць.

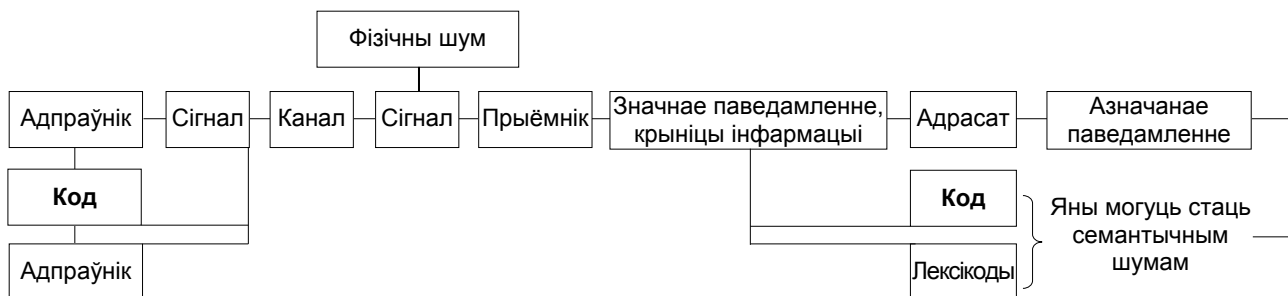
Паводле мадэлі У. Эка, паведамленне ў працэсе камунікацыі можа быць закадзіравана і потым дэкадзіравана, пры гэтым у працэсе кадзіравання могуць выкарыстоўвацца іншыя падкоды («лексікоды»). З улікам вербальнага плану камунікацыі «лексікоды» выступаюць элементамі другаснай семіятычнай сістэмы (мовы), якая фарміруецца пад уздзеяннем кодаў.

У рабоце «Тэкставы аналіз навелы Эдгара По» Р. Барт удакладніў значэнне слова «код» у дачыненні да тэкстаў літаратуры: «Мы называем кодамі проста асацыятыўныя палі, звыштэкставую арганізацыю значэнняў, якія навязваюць уяўленне пра пэўную структуру; код — гэта пэўныя тыпы ўжо бачанага, ужо чытанага, ужо зробленага; код ёсць канкрэтная форма гэтага “ўжо”, якая канстытуе ўсякае пісьмо» [5, с. 45]. У семіятычнай канцэпцыі Р. Барта культурны код з’яўляецца адным з пяці кодаў (апавадальны, культурны, семантычны, герменеўтычны, сімвалічны). Па Р. Барту, культурныя коды — гэта «цытацыя — выбіранне ведаў з якой-небудзь галіны або чалавечай мудрасці» [4, с. 45]. Прапанаваная класіфікацыя кодаў практычна не выкарыстоўвалася ў наступным часе пры аналізе літаратурных тэкстаў іншымі даследчыкамі.

У гуманітарным дыскурсе ўніверсальнага тлумачэння тэрміна «культурны код» не існуе. Пры гэтым у дачыненні да вербальнай камунікацыі мовазнаўцы выкарыстоўваюць паняцце «лінгвакультурны код», што падкрэслівае прадстаўленасць культурнага кода ў моўных адзінках, якія пры гэтым успрымаюцца рэцыпіентам асобна ад іх агульнапрынятых значэнняў. Вызначэнню асаблівасцей рэпрэзентацыі культурных кодаў у фразеалагізмах, метафарах прысвечаны работы В. Маславай, М. Піменавай, М. Каўшовай, Д. Гудкова і інш.

Сярод асноўных напрамкаў па вызначэнні паняцця «культурны код» («лінгвакультурны код») у мовазнаўчых і літаратуразнаўчых даследаваннях можна вылучыць наступныя: культурны код як камбінацыя пэўных ведаў (В. Целя); культурны код як знакавая сістэма (М. Талстой, С. Талстая, М. Каўшова, Д. Гудкоў, М. Эпштэйн); культурны код як набор спосабаў адлюстравання сацыяльнай практыкі, правілаў захавання пэўнай інфармацыі ў вербальнай камунікацыі (В. Маслава, М. Піменава, Г. Мезенка); культурны код як наяўнасць глыбінных сэнсаў пры рэпрэзентацыі тэм, вобразаў, матываў, якія прысутнічаюць у тэксце, маюць архетыпічны падмурак (В. Савіцкі, А. Мельнікава).

Асноўныя падыходы да вызначэння паняццяў «культурны код», «лінгвакультурны код» прапанаваны для азнаямлення ў табліцы 1.

Рысунак 3. — Мадэль камунікацыі У. Эка [3, с. 74]

Т а б л и ц а 1. — Асноўныя падыходы да вызначэння паняццяў «культурны код», «лінгвакультурны код» у даследаваннях мовазнаўцаў і літаратуразнаўцаў

Галіна даследаванняў	Азначэнне паняццяў «культурны код», «лінгвакультурны код», «код культуры»	Даследчыкі
Лінгвакультуралогія	«Гэты субстрат [культурны код — Л. Д.] уяўляе сабой тую ці іншую сукупнасць культурных уяўленняў пра карціну свету соцыуму — пра прыродныя аб’екты і артэфакты, якія ўваходзяць у яе» [6, с. 226]	В. Целяя
	«Пад кодам культуры мэтазгодна разглядаць «другасную знакавую сістэму, якая выкарыстоўвае розныя фармальныя і матэрыяльныя сродкі для кадзіравання аднаго і таго ж зместу, што ўвогуле зводзіцца да карціны свету, да светапогляду пэўнага соцыуму» [7, с. 5]	М. Талстой, С. Талстая
	«Коды культуры — гэта спецыфічны для кожнай культуры набор спосабаў сацыяльнай практыкі, звод каштоўнасцяў і правілаў гульні калектыўнага існавання, вырацаваных людзьмі, нарматыўных і ацэначных крытэрыяў, праз якія народ спасцігае свет» [8, с. 3]	В. Маслава, М. Піменава
	«Культурныя коды — другасныя знакавыя сістэмы, якія выкарыстоўваюць розныя матэрыяльныя і фармальныя сродкі для кадзіравання аднаго і таго ж зместу, які зводзіцца ў цэлае да карціны свету, да светаразумеўнага соцыуму» [9, с. 8]	М. Каўшова, Д. Гудкоў
	«Лінгвакультурныя коды — гэта шматлікія выяўленьня моўнымі сродкамі тэмы, матывы, якія перакрываюцца, пранізваюць тэкст, але рэальна існуюць, валодаюць сімвалічным іншабыццём і імкнуча стаць усеагульнымі мовамі, гэта значыць адлюстравача ўніверсум скрозь прызму якой-небудзь адной тэмы» [10, с. 60]	В. Савіцкі
Этнапсіхалінгвістыка	«Код культуры можа быць вызначаны як «сетка», якую культура «накідвае» на навакольны свет, вычляняе, катэгарызуе, структуруе і ацэньвае яго [11, с. 5]	В. Красных
	«У аснове апошняга [культурнага кода — Л. Д.] ляжыць спосаб вербалізацыі сэнсаў нацыянальнага светабачання, якія маюць сімвалічную значнасць» [12, с. 100]	Г. Мезенка
Літаратуразнаўства	«Культурны код — глыбінныя сэнсы пэўнай культуры» [13, л. 22]	А. Мельнікава
	«Культурны код — гэта пэўнага кшталту генетычная гісторыя» [14, с. 527]	Л. Велілаева, Ф. Абдулжэмілева

Вызначэнне і апісанне культурных кодаў мовазнаўцамі і літаратуразнаўцамі ажыццяўляецца шляхам архетыпнага, этымалагічнага, тэкстава-інтэрпрэтацыйнага аналізу, тыпалагічнага супастаўлення з кодамі іншых культур, метадыкі канцэптальнага мадэлявання. С. Талстая ў рабоце «Да паняцця культурнага кода» прапанавала вылучаць наступныя віды кодаў у тэксце: канцэптальныя коды, якія грунтуюцца на ментальнай сутнасці, адзінках сэнсу (ідэі, матывы, канцэпты); субстанцыйныя (напрыклад, лічбавы, прадметны).

У літаратуразнаўчых работах культурны код разглядаецца разам з вызначэннем ідэйнай скіраванасці, аналізам сістэмы вобразаў, выяўленнем канцэптаў у мастацкім творы. Зварот да нацыянальных культурных кодаў пры аналізе літаратурных твораў розных перыядаў дазваляе прасачыць асаблівасці нацыянальнага светапогляднага пазіцыі. Напрыклад, адным з яркіх вобразаў-архетыпаў, які ілюструе персанажны код у эпічных творах І. Шамякіна, з’яўляецца вобраз маці. Гэта Саша Траянава з пенталогіі «Трывожнае шчасце», Поля Шугачова з рамана «Атланты і карыятады», Надзея Русак з апавесці «Палеская мадонна», Марыя Шамякіна з аўтабіяграфічнай апавесці «Слаўся, Марыя!», Вольга Пыльчанка з рамана «Злая зорка», Галіна Вятрэнка з апавесці «Зона павышанай радыяцыі» і інш. Вобраз беларускай маці пісьменнік адначасова і ўзвышае, пра што сведчаць назвы твораў «Палеская мадонна», «Слаўся, Марыя!», і паказвае, што гэта звычайны чалавек, які мае падчас прагматычных думкі, учынкi. Вызначэнню асаблівасцей вобраза маці ў творах І. Шамякіна прысвечаны работы беларускіх даследчыкаў: Д. Бугаёва («Вобраз маці і ўвогуле жанчыны ў творах Івана Шамякіна»), Н. Давыдоўскай («Вобраз Мадонны ў прозе Івана Шамякіна і Віктара Казько: на матэрыяле апавесцяў “Палеская мадонна” і “Выратуй і памілуй нас, чорны бусел”»), Г. Давыдавай («“Лю-

боў да маці мацней за смерць”: вобраз жанчыны-маці ў творчасці Івана Шамякіна»), Т. Шамякінай («Маці пісьменніка: пра Сынклету Сцяпанаўну Шамякіну») і інш.

Інтэрпрэтацыя культурных кодаў пры аналізе літаратурнага твора дазваляе акрэсліць спецыфіку нацыянальнага ладу жыцця і гістарычную свядомасць, маральна-этычныя каштоўнасці і адлюстраваць духоўны свет і самаўсведамленне нацыі. Разам з тым даследчыкі звяртаюць увагу на ролю мастацка-вобразных сродкаў у творы.

Яшчэ адным важным пытаннем, звязаным з выкарыстаннем культурных кодаў, з’яўляецца фарміраванне класіфікацыі іх відаў. У асноўным класіфікацыі скіраваны на разгляд культурных кодаў у двух напрамках: з боку формы ўжывання (вербальны, візуальны і іншыя коды) і з боку зместу (аніمالістычны, біяморфны, часавы, лічбавы, рэчыўны і інш.). Даследчыкі выдзяляюць ад чатырох да некалькіх дзясяткаў відаў культурных кодаў. У сучасным гуманітарным дыскурсе сістэма кодаў уключае часавы (каляндарна-храналагічны, тэмпаральны), прасторавы (фізіка-геаграфічны, ландшафтава-тапаграфічны), колькасны (лікавы), колеравы, біяморфны, саматычны (фізіёлага-саматычны), раслінны (вегетатыўны, фларыстычны, батанічны), жывёльны (аніمالістычны, зааморфны, заалагічны, фаўністычны), прыродны, харчовы (гастранамічны, кулінарна-гастранамічны) і іншыя коды. Некаторыя даследчыкі выдзяляюць субкоды. Напрыклад, часавы культурны код разглядаецца як сукупнасць характарыстык часу. Даследчыкі В. Маслава, М. Піменава выдзяляюць яго субкоды па наступных напрамках: божы час (вечнасць, неўміручасць, уваскрашэнне); час жыцця чалавека (дзяцінства, юнацтва, сталасць, старасць); адзінкі часу (хвіліна, імгненне, гадзіна, тыдзень, месяц, год, стагоддзе); каляндарны час (вясна, восень, зіма, лета); час сутак (дзень, ноч, раніца, вечар); адносны час (пачатак, пара, старт, фініш). Сем субкодаў аніمالістычнага кода выдзяляе Л. Саўчанка: амфібіялагічны, арніталагічны, герпеталагічны, інсекталагічны, іхтыялагічны, карцыналагічны, тэрыялагічны.

Шэраг навуковых работ у галіне лінгвакультуралогіі скіравана на даследаванне асаблівасцей выкарыстання пэўных відаў культурных кодаў:

– аніمالістычны код (Х. Разянкова, С. Шустава «Аніمالістычны код англійскай культуры ў лінгвакультуралагічным аспекце», С. Шустава Актуалізацыя аніمالістычнага кода культуры ў фразеалогіі рускай і англійскай моў), Л. Бойка «Зааморфны код культуры ў семантыцы ўстойлівых параўнанняў»);

– саматычны код (М. Каўшова, Д. Гудкоў «Цялесны код рускай культуры», З. Мержаева, Х. Нальгіева «Саматычны код — адзін з асноўных кодаў лінгвакультуры»);

– раслінны код (Ю. Дзмітрыева «Сродкі аб’ектывацыі фітаморфнага кода рускай лінгвакультуры ў творах С. Ясеніна», М. Захарава «Рэалізацыя саматычнага, зааморфнага і фітаморфнага культурных кодаў у данскіх фразеалагізмах, якія характарызуюць працоўную дзейнасць»);

– лікавы код (В. Маслава «Лікавы код у камунікацыі: лінгвакультурны вобраз ліку “сем”»);

– гастранамічны код (В. Дармідонтава «Коды культуры і іх удзел у стварэнні моўнай карціны свету (на прыкладзе гастранамічнага кода ў рускай і французскай лінгвакультурах)», Я. Капялюшнік «Кулінарны код культуры ў семантыцы вобразных сродкаў мовы»).

Літаратуразнаўчых работ па вызначэнні ролі культурных кодаў у творах прыгожага пісьменства значна менш, чым мовазнаўчых. Даследчыкі разглядаюць як асаблівасці выкарыстання пісьменнікамі сістэмы культурных кодаў у творах прыгожага пісьменства пэўнага перыяду (Х. Халачынска-Віртэлак «Культурны код у літаратурным творы. Інтэрпрэтацыя мастацкіх тэкстаў рускай літаратуры XIX і XX стагоддзяў»), так і спецыфіку рэпрэзентацыі асобных відаў культурных кодаў у літаратуры («Саматычны культурны код у мастацкім вобразе свету рускіх і казахскіх пісьменнікаў» М. Румянцавай, «Марбуальны код рускай літаратуры XX—XXI стагоддзяў» А. Трубяцковай і інш.).

Заклучэнне. Выкарыстанне культурных кодаў у мастацкіх літаратурных творах з’яўляецца адным з перспектыўных напрамкаў сучасных гуманітарных даследаванняў. Аналіз мовазнаўчых і літаратуразнаўчых работ засведчыў наяўнасць некалькіх падыходаў да выкарыстання паняцця «культурны код». Па-першае, культурны код разглядаецца як сукупнасць уяўленняў пра карціну свету (В. Целя). Па-другое, даследчыкі М. Талстой, С. Талстая, М. Каўшова, Д. Гудкоў, М. Эпштэйн сцвярджаюць, што культурны код — гэта сістэма знакаў. Па-трэцяе, культурны код характарызуецца як набор спосабаў адлюстравання сацыяльнай практыкі, правілаў захавання пэўнай інфармацыі ў вербальнай камунікацыі (В. Маслава, М. Піменава, Г. Мезенка). Па-чацвёртае, культурны код вызначаецца як наяўнасць глыбінных сэнсаў пры рэпрэзентацыі тэм, вобразаў, матываў, якія прысутнічаюць у тэксце, маюць архетыпічны падмурак (В. Савіцкі, А. Мельнікава).

Спіс выкарыстаных крыніц

1. *Почепцов, Г. Г.* Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. — М. : Ваклер, 2006. — 656 с.
2. *Лотман, Ю. М.* Внутри мыслящих миров: Человек — текст — семиосфера — история / Ю. М. Лотман. — М. : Яз. рус. культуры, 1996. — 464 с.
3. *Эко, У.* Отсутствующая структура: введение в семиологию / У. Эко. — М. : Петрополис, 1998. — 432 с.
4. *Барт, Р. С/Z* : пер. с фр. / под ред. Г. К. Косикова. — М. : УССР, 2001. — 232 с.
5. *Барт, Р.* Избранные работы: Семиотика. Поэтика : пер. с фр. / сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. — М. : Прогресс-Универс, 1994. — 615 с.
6. *Телия, В. Н.* Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. — М. : Яз. рус. культуры, 1996. — 230 с.
7. *Толстой, Н. И.* О словаре «Славянское древности» / Н. И. Толстой, С. М. Толстая // Славянские древности : этнолингвист. слов. — М. : Междунар. отношения, 1995. — Т. 1 : А—Г. — С. 5—14.
8. *Маслова, В. А.* Коды лингвокультуры : учеб. пособие / В. А. Маслова, М. В. Пименова. — М. : ФЛИНТА, 2016. — 180 с.
9. *Гудков, Д. Б.* Телесный код русской культуры : материалы к слов. / Д. Б. Гудков, М. Л. Ковшова. — М. : Гнозис, 2007. — 288 с.
10. *Савицкий, В. М.* Лингвокультурные коды: к обоснованию понятия / В. М. Савицкий // Вестн. МГОУ. Сер. «Лингвистика». — 2016. — № 2. — С. 55—62.
11. *Красных, В. В.* Коды и эталонные культуры (приглашение к разговору) / В. В. Красных // Язык. Сознание. Коммуникация : сб. ст. / Моск. гос. ун-т. — М. 2001. — Вып. 19. — С. 5—19.
12. *Мезенка, Г. М.* Коды культуры і ўрбанананімія славян: падабенства і варыяцыйі рэпрэзентацыі / Г. М. Мезенка // Мовазнаўства. Літаратуразнаўства. Фалькларыстыка : XV Міжнар. з'езд славістаў, 20—27 жн. 2013, Мінск : дакл. беларус. дэлегацыі / Нац. акад. навук Беларусі [і інш.] ; рэдкал.: А. А. Лукашанец (адк. рэд.) [і інш.]. — Мінск : Беларус. навука, 2013. — 360 с.
13. *Мельнікава, А. М.* Канцэптуалізацыя нацыянальнага ў беларускай прозе першай трэці XX стагоддзя : дыс. ... д-ра філ. навук : 10.01.01 Беларуская літаратура / А. М. Мельнікава. — Гомель, 2017. — 237 л.
14. *Велилаева, Л. Р.* Культурный код в художественной литературе [Электронный ресурс] / Л. Р. Велилаева, Ф. И. Абдулжемилева // МНКО. — 2021. — № 6 (91). — Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/kulturnyy-kod-v-hudozhestvennoy-literature>. — Дата доступа: 22.02.2023.

Паступіў у друк 28.03.2023.